

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 9. novembra 1979

Štev. 12

Petnajstdnevnik - Quindicinale

Abbon. postale - Gruppo 11/70

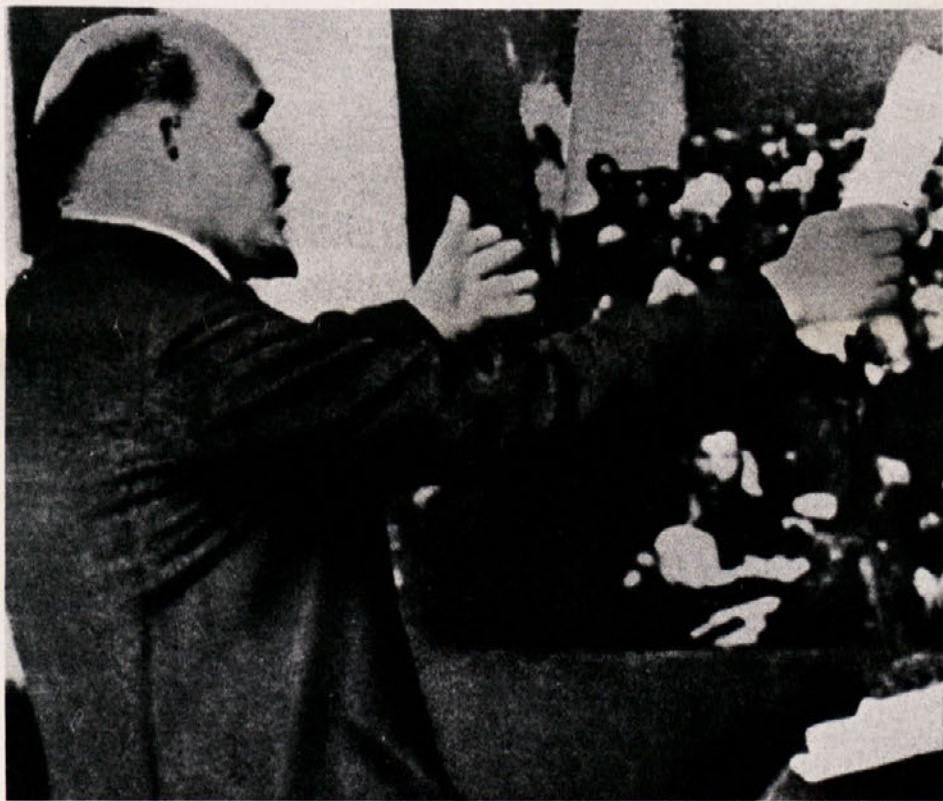
200 lir

Naš »družinski album«

Ob obletnici oktobrske revolucije in kampanji pridobivanja novih članov komunistične partije

Tradicionalno posveča komunistična partija tudi v naših krajih ta teden poslavljanju obletnice oktobrske revolucije in povezuje te proslave s kampanjo obnavljanja partijskih izkaznic in pridobivanja novih članov.

Ta povezava ni zgolj koledarskega značaja, niti ne spada v okvir neke obrednosti. Prepričani smo, da je v tem nekaj simboličnega in politično pomembnega. Kajti komunisti v važnih trenutkih svoje dejavnosti ne pozabljamo na svoj »družinski album«, kot nekateri označujejo zpleteno in tudi protislovno zgodovino našega revolucionarnega gibanja v svetu. V zmagi oktobrske revolucije v Sovjetski zvezi, ki je odprla pot globokim spremembam v svetovnem ravnotežju in dala moč mednarodnemu delavskemu gibanju, gledamo tudi svoj nastanek, kar pa seveda ne pomeni, da nekritično ocenjujemo ves razvoj revolucije v zadnjih šestih desetletjih. Preprosto menimo, da je naša zgodovinska tradicija zapustila v vsakemu izmed nas globoke sledi, morda tudi rane, a se ji ne moremo in ne smemo odpovedati, ker smo pač taki, kakršne nas je ustvarila ta zgodovina, v kateri smo tudi sami prispevali, jo oblikovali in spreminjali pri tem tudi nekatere svoje značilnosti. Nihče ne more zanikati dejstva, da je

Lenin med govorom na javni skupščini

današnje komunistično gibanje različno od tega, kar so bili boljševiki v letu 1917 in kar je nekdaj bila tretja internacionala. Premostili smo storjene napake, čeprav ne povsem in ne povsod. Na teh napakah se učimo, lahko celo trdimo, da so bile za delavsko gibanje cepivo proti otroškim boleznim. Ne moremo pa svoje preteklosti izbrisati na en mah, kakor bi to želeli nekateri drugi (naj tu omenimo italijanske socialiste) ali meščanske sile, ki na vsakem

koraku odpirajo naš »družinski album« in nas sprašujejo zdaj za to, zdaj za drugo sliko v njem.

V zgodovino komunističnega gibanja spadajo vsi, ki so vanjo nekaj dali, v dobrem in v slabem. Torej Lenin in Trockij, Stalin in Hruščev, Gramsci, Togliatti, Maocetung, Che Guevara, Hošiminh in Tito.

Njihova dela ocenjujemo različno in mislimo, da niso to slike, ki jih moramo obešati na

Stojan Spetič

Naš »družinski album«

stene naših sekcij, pač pa osebnosti, ki so v teoriji in praksi prispevali k rasti našega gibanja in njegovem širjenju.

Danes, ko obnavljamo izkaznice članom naše partije in pridobivamo za komunistično gibanje nove pristaše, ne ponujamo slik ali družinskega albuma na ogled, pač pa program, ki ga je odobril zadnji kongres italijanske komunistične partije z vsem, kar je v njem sodobnega, novega, tudi drznega.

Tovariše in tovarišice, ki te dni razpravljajo z novimi člani partije pozivamo, naj se zavedajo svoje velike odgovornosti. Prepogostoma smo bili pri kampanji pridobivanja novih članov preveč togi, strogi ali zaprti vase. Nismo dojeli potenciala, ki je rasel ob nas, mimo tradicionalnih struktur naše partije. Med mladino, izobraženci, ženskami in dekletki, ki so se kakorkoli vključili v aktivno življenje naše skupnosti. Če so s svojo dejavnostjo ali mišljenjem dokazali napredna stališča, če sekcije menijo, da bi lahko prispevali svoj delež našemu boju, tedaj se jim približajmo in jim ponudimo članstvo v partiji. Ne gre zgolj za izkaznico in članarino, pač pa za večjo možnost organiziranega vplivanja na dogajanje. Posameznik lahko stori veliko, toda organizacija večjega števila ljudi lahko spreminja pogoje tudi posameznikove dejavnosti. To pa je najgloblji pomen članstva v partiji, ki ne izenačuje mišljenj, niti ne terja od svojih članov, naj se ji predajo v celoti in pasivno. Od članov zahteva partija tudi svobodnega mišljenja, drznosti v predlogih, iskrene kritike in obenem predanosti njenim zgodovinskim ciljem.

Kajti tudi tako bomo obogatili naš »družinski album« za prihodnja pokolenja.

**Berite
podpirajte
DELO**

ODMEVI ZGODOVINSKEGA OKTOBRA

Geslo delavcev in ljudskih množic: »Kruh in mir«

Odmev oktobrske socialistične revolucije je bil že nekaj dni po 7. novembru 1917 zapažen tudi v Trstu in vsej deželi. Delavski razred se je radoval tega dogodka. V njem je videl začetek uresničevanja svojih želja. Še posebno je pozdravljal sklep o miru, ki ga je sprejel Lenin. Na delavskih shodih, ki so bili kmalu potem tudi v Trstu, sta bili zlasti občuteni gesli: Mir in kruh. Lahko pa rečemo, da so bile delavske množice bolj pripravljene na dogodke v Rusiji kot pa voditelji socialdemokracije, edine takratne delavske stranke. Da je bilo tako, je razvidno tudi iz zapisov, ki so se ohranili.

Zapis, ki ga objavljamo v današnji številki je povzet iz gradiva, ki je bilo pripravljeno za tisk že pred več leti. Iz tehničnih razlogov, žal, predvidena brošura tedaj ni izšla. Zato objavljam daljši odlomek v današnji številki.

Mirko Kapelj

Odmev socialistične revolucije je že novembra 1917 segal tudi v našo deželo, v Trst in na Slovensko, močno pa je prišel do izraza v naslednjih mesecih, čeravno takratna vodstva socialdemokracije, ki so bila na čelu delavskega gibanja, na to niso bila pripravljena, kar med drugim potrujeta tudi tržaški "Il Lavoratore" in ljubljanski "Naprej".

"Il Lavoratore" je socialistično revolucijo v Rusiji najprej prikazal kot "navaden prevrat". Šele po nekaj dneh se je zavedel, da je ta "prevrat" socialistična revolucija. "Naprej" je dva dni po revoluciji objavil vest, da je "petrograjski sovjet imel izredno sejo, na kateri so sporočili, da začasne ruske vlade ni več in da je na seji govoril Lenin, katerega so burno pozdravili". "Naprej" je tudi poročal, da je Lenin označil tri glavne probleme demokracije: "takojšen konec vojne, oddajo zemlje kmetom in rešitev gospodarske krize". Toda ko ugotovljamo, da sta omenjeni glasili socialdemokracije, tako skopo poročali o revoluciji v Rusiji, moramo upoštevati dejstvo, da je avstrijska oblast strogo nadzorovala tisk in da cenzura ni prizanašala nikomur.

Dne 13. novembra 1917 je "Il Lavoratore" (kljub strogi cenzuri) objavil članek pod naslovom: "Nočemo umreti zaradi lakote!", kar lahko smatramo kot signal za premik. Seveda je bil omenjen članek odraz položaja, ki je vladal v Trstu in v vsej deželi. Večina moških je bila v vojski, v vsej deželi posebno v mestih, pa je razsajala strašna lakota. Množice so bile do skrajnosti naveličane.

Dne 16. novembra 1917 je "Il Lavoratore" med drugim poročal o nekem sestanku, na katerem so "tovariši razpravljali o vprašanih aprovizacije". Med drugim so na omenjenem sestanku sklenili, da skličejo javno zborovanje v Trstu. Nekateri voditelji socialdemokracije so bili mnenja, naj bi na zborovanju govorili ne le o aprovizaciji temveč tudi o vprašanih miru. "Hočemo svobodo za vse narode" je poudaril socialdemokratski prvak Catalan. Drugi so bili mnenja, naj bi na zborovanju govorili samo o vprašanih aprovizacije. Mnenja so torej bila deljena. Kljub temu so se zedinili o tem, da bo zborovanje na odprtem. Toda oblast je preprečila uresničitev tega sklepa. Orga-

nizatorji so se morali pokoravati, niso pa odstopili od svojega sklepa. "Namesto javnega zborovanja na odprtem bo shod v Delavskem domu, vstop v dvorano pa bo dovoljen samo tistim, ki bodo imeli ustrezno vabilo". Na osnovi takratnih predpisov avstrijske oblasti je bil tak shod možen. In res, shod se je vršil dne 25. novembra 1917 in udeležili so se ga italijanski in slovenski delavci. Govoril je prvah tržaške socialdemokracije Puecher. Ta je med drugim dejal:

"Sedaj je najvažnejše to, da se preneha mesarjenje, da preneha žalitev civilizacije. Narodi, ki so bili pahnjeni v vojne grozote, to nestrpnijo pričakujejo. Žarek luči prihaja iz Vzhoda! (Aplavzi). Nas ne zanimajo cilji vojne. Tukaj smo za to, da govorimo o miru. V Rusiji, kjer je vladal carizem, danes plapolata rdeča zastava socialistične revolucije. (Aplavzi). Rusija nas uči! Ne smemo obupati. Ruski bratje nas pozivajo k velikemu delu za mir in bratstvo"

Vzdušje, ki je vladalo na shodu v Delavskem domu, je jasno pokazalo, da je tržaški proletarij z vsem srcem pozdravil socialistično revolucijo v Rusiji in da je že

Prva stran "Izvestja" na kateri je bil objavljen Odlok o miru

Lenin v Smoljnem v Oktobrskih dneh. Delo slikarja M. Sokolova

na samem njenem začetku videl v njej kažipot za izhod iz nevzdržnega stanja. Navdušenje je torej premagalo obupanost, učvrstilo revolucionarni duh med tržaškimi delovnimi ljudmi.

Medtem se je vprašanje prehrane v Trstu in drugod v deželi čedalje slabšalo. Decembra 1917 je aprovizacijska komisija v Trstu zmanjšala že itak majhen obrok kruha. Maščobo je bilo moč dobiti le še na črni borzi a po ceni, ki je bila dostopna samo bogatinom. Mestna plinarska ni mogla redno obratovati, ker je primanjkoval premog.

Dne 14. januarja 1918 je v Trstu menadoma izbruhnila stavka delavcev. Bila je povsem spontana. Od ust do ust je tistega jutra šel glas: "Danes se ne dela". Nihče ni vprašal za razlog. Vsem je bilo jasno za kaj gre; jasno, da je stavka protest proti vojni in proti lakoti. Na mestnih ulicah je bilo slišati vzklike: "Dol z vojno, hočemo kruh!"

Predstavniki socialdemokracije so se še isti dan srečali s cesarskim namestnikom v Trstu. Le-ta jim je obljubil, da bodo v teku osmih dni izboljšali aprovizacijo, povečali dnevni obrok kruha in sprejeli še druge ukrepe. Socialdemokratski prvaki so verjeli zagotovilo cesarskega namestnika. Vrnili so se med stavkajoče ter jih nagovarjali, naj se naslednji dan vrnejo na delo. Toda množica ni bila prepričana. Zlasti mladina ni soglašala s pomirjevalnimi prizadevanji socialdemokratskih prvakov in ni odobrvala pozivov, naj se vrne na delo.

Toda stavka, ki se je povsem spontano začela, je bila na prigovarjanje socialdemokratskih prvakov prekinjena. Besede cesarskega namestnika so dosegle svoj namen, čeravno obljube niso bile uresničene.

Nezadovoljstvo ljudskih množic se je, zlasti zaradi lakote, z dneva v dan stopnjevalo. Dne 18. januarja 1918 je začela nova splošna stavka v Trstu in Miljah. Geslo te stavke je bilo: "Mir in kruh!". Tokrat je dejavnost v obeh mestih docela ohromela. Stavka je bila, lahko rečemo, odločen nastop italijanskega in slovenskega proletariata v enotnem, strnjem zaletu. Stavkajoči so po vzgledu ruskega proletariata izvolili Delavski svet, ki je imel nalogo, da vodi stavko. Na vsakih sto

udeležencev so izvolili po enega zaupnika v Delavski svet. To je bil prvi delavski svet v naši deželi in na Slovenskem.

V "Sporočilu Delavskega sveta" (to je v edinem tiskanem listu, ki je izšel dne 19. januarja 1918 v Trstu) je bilo zapisano naslednje: "Ker zaradi splošne stavke ne izide noben redni list, torej tudi ne "Edinost", bomo odslej, sporazumno z vodstvom stavkajočega delavstva, izdajali za slovensko delavstvo Sporočilo Delavskega sveta" po italijanskem izvirniku "Bollettino del Consiglio degli Operai", ki bo podajalo obvestila o delavskem gibanju in o vprašanih tega gibanja se tikajočih zadev".

Kakor vedno so prvi zapustili delo delavci v ladjedelnicah, njihovem zgledu so sledili delavci v drugih obratih. Tudi uslužbenci občinskega tramvaja so se pridružili stavkajočemu proletariatu. Stavkajoči so v skupinah prihajali v Delavski dom, da potrdijo svoj protest proti vojni ter zahtevo po ukrepih za izboljšanje prehrane.

Dne 28. januarja 1918 je bil v Trstu veličasten delavski shod. V imenu zastopnikov Delavskega sveta je govoril že omenjeni socialdemokratski voditelj Puecher. Med drugim je dejal: "Danes ste, kot pred dvema tednoma iz lastnega nagiba zapustili delo vi ladjedelniški delavci, ve žene in vi možje, mladi in stari. Zapustili ste delo, da dokažete vladi, da tako ni mogoče več naprej, da je absolutno, nemudoma treba ukrepov, ki vas osvobodijo bede in trpljenja, v katero vas je zakopala prekleta vojna.

Tega ljudskega gibanja ni izzval nihče. Nihče ne bo mogel reči, da je bilo spočeto v demagoške namene. Gibanje se je porodilo pa vaši lastni želji, po elementarnem nagibu, kakor pred dvema tednoma, ko se je skrčil že itak pičel odmerek kruha; kakor bi bilo izbruhnilo pred dvema tednoma dni v imenu solidarnosti s proletariatom Spodnje Avstrije in Štajerske, če ne bil ta proletarijat ravno tisti dan, na podlagi vladnih izjav, sklenil vrniti se na delo.

Seznam živil aprovizacijske komisije je bil vedno pičel, vedno pod elementarnimi potrebami vsakere družine, vendar pa nikdar tako pičel kot ta teden. S tem, kar

daje aprovizacijska komisija ta teden, ne more človek več delati. Aprovizacijska komisija vam ne more dati več, ker nima več. Krivi so drugi. Vsled gibanja na Štajerskem in v Spodni Avstriji je Nemčija poslala 450 vagonov moke. Malo je to. Nič ni to v primerjavi s potrebo. Toda teh 450 vagonov je ostalo na Dunaju. Mi nismo videli niti ene vreče te moke. Videla je tudi ni Istra in ne Goriška. Mi prav gotovo nismo nevoščljivi dunajskemu delavstvu, kajti tudi ono trpi zaradi vojne kot mi. Toda tudi mi smo državljani in nočemo, da se spominjajo na nas, kakor so se spominjali vselej, kadar so nas potrebovali, v vojne svrhe. Slišali ste te dni bolešni klic Istre, slišali ste odmeve stiske in bridkosti in vendar je v svoji zmoti mislil kdo, da mi tu v Trstu živimo v izobilju, na stroške sestrinskih dežel. Čuli ste bolešni klic Dalmacije in Furlanije, ki sta tudi obsojeni, da trpita zaradi težav v prehrani. Sedaj se je treba boriti za to, da preživimo ta vihar, ki nam preti, da nas ugonobi vse. Gre za boj življenja proti smrti. In ne samo, da se nam ne pošilja, kar absolutno in neobhodno potrebujemo za življenje, temveč še ono malo, kar se nam posreča, da dobivamo po izredno visokih cenah, nam povečini ukradejo med vožnjo. Od sto kvintalov slanine nismo dobili ta teden več kot trideset, ostalih sedemdeset je bilo ukradenih. Tu ne gre za majhno tatvino nezavednega železničarja, temveč mora biti tu organizirana tolpa; tu morajo biti tatovi v rumenih rokavicah.

Vaše gibanje govori vladi, da je tu v Trstu prebivalstvo, ki hoče živeti, ki hoče rešiti vsaj svoje otroke in hoče rešiti, kar se da še rešiti. Naj nam ne prihajajo na dan z besedami: "Ne moremo storiti več!" Mi moramo reči: "Ne moremo več žrtvovati." Mi nismo želeli vojne. Naj to odpravijo oni, ki so jo hoteli, pripravljali in organizirali. Naj se odpravi vojna, kakor hočejo narodi, kakor žele narodi! Voljo narodov, ki so se ugonobili za to vojno, se mora poslušati na mirovni pogajanjih! Največja želja je mir, splošni mir! Kruha hočemo vsaj za tiste, ki žive takorekoč skoraj samo od kruha. Kruha in mir, samo to hočemo!"

Tako je bilo zapisano v "Sporočilu Delavskega sveta", v katerem beremo tudi naslednje:

— Delavsko zastopništvo vam svetuje, naj se izključijo od stavke vsi nameščenci pri aprovizaciji (pekarn, prodajalnic aprovizacijske komisije in Delavskih zadrug, nakladišč in skladišč ter prevoza aprovizacije, prodajalnic petroleja in kuriva ter aprovizacijski komisiji pripadajočih trgovin); vsi nameščenci mestne plinarske in elektrarne; nameščenci v zdravstveni službi (bolnišnice, lekarne ipd.); vsi nameščenci, ki so zaposleni pri vodovodu in čiščenju mesta".

Govornik je nato vprašal udeležence shoda:

"Ali ste za to, da se zahtevajo od vlade ukrepi za boljšo aprovizacijo Trsta, Istre in Goriške? (*Enoglasni vzkliki: "Da!"*) "Ali ste za to, da se proletarska zastopništva, politična in gospodarska konstituirajo v Delavski svet"? (*Soglasni vzkliki: "Da!"*)

Govornik je nato vprašal udeležence shoda še naslednje:

Jedrske rakete na sosedovem vrtu?

Stališča KPI o namestitvi jedrskih raket »Pershing« in »Cruise« v zahodni Evropi ter berlinskih predlogih svojetskega predsednika Brežnjeva

Problem je kar se da preprost, ali zapleten, kot se pač vzame. V mislih imamo predlog ZDA in NATO o namestitvi več sto srednjedometnih jedrskih izstrelkov na ozemlje držav zahodne Evrope.

Sovjetska zveza temu ostro nasprotuje, seveda. Predsednik Brežnjeva je v Berlinu ponudil Zahodu enostranski umik 20

tisoč sovjetskih vojakov in tisoč tankov z ozemlja Nemške demokratične republike, če se zahodne države izrečejo proti jedrskim izstrelkom "Cruise" in "Pershing" in začnejo s tem v zvezi ustrezna pogajanja.

Toda zahodne države odgovarjajo, da Sovjetska zveza razpolaga na svojem ozemlju in na ozemlju zavezniških držav vzhodne Evrope z raketami "SS", od katerih vsaka nosi tri jedrske bombe. Zato trdijo, da morajo z raketami "Cruise" in "Pershing" uravnesiti strateške odnose...

Seveda je stvar zapletena, ker vpliva na spor in perspektive odnosov na evropski celini tudi dejstvo, da ameriški senat še ni ratificiral sporazum SALT II o omejevanju strateške oborožitve na evropski celini in ker potekajo pogajanja za SALT III prepočasi, če so se sploh zares začela.

Enostransko je trditi, kot to delajo nekateri krogi NATO, da služijo rakete "Cruise" in "Pershing" samo za uravnavanje odnosov na celini, saj glede jedrske oborožitve ni mogoče trditi, da je Zahodna Evropa "deviška". Prav tako pa je morda pretirano enostranski in skromen predlog sovjetskega predsednika Brežnjeva o umiku 20 tisoč vojakov in tisoč tankov.

Vsebuje pa ta berlinski predlog nekaj pozitivnega: poziv k pogajanjem z zahodnoevropskimi državami.

Najbrž Brežnjeva ni mislil v tem smislu, vendar v tem predlogu vidimo možnost Evrope, da se razmeroma osamosvoji blokovskega varuštva ali vsaj, da to varuštvo omili. Ni namreč dopustno, da ZDA in SZ na ozemlju zahodne Evrope igrata taktično tekmo v oboroževanju in rožljata z orožjem. Helsinski je dokazal, da je mogoče varnost in sodelovanje na celini zagotoviti predvsem z dobro politično voljo, ne pa s paradami jedrskih izstrelkov.

Tu je še problem "ključev". Nekateri, predvsem italijanski in nemški državniki, so postavili vprašanje "enega" ali "dvojnega" ključa. Naj takoj povemo, kaj to pomeni. "Ključ" naj bi bil mehanizem, ki lahko v primeru vojne sproži jedrski napad na nasprotnika. "En ključ" pa naj bi pomenil, da domača vojska enakopravno razpolaga z jedrskimi izstrelki, čeprav mora za primer napada veljati pravilo soglasja med obema - ZDA in gostujočo državo.

V Italiji so vse politične stranke, razen KPI, radikalcev in PdUP, sprejele namestitev ameriških jedrskih izstrelkov na našem ozemlju (najbrž v Furlaniji?). Žal, tudi tovariši socialisti, ki so svojčas bili zagovorniki nevtralnosti in neuvrščenosti Italije. Morda mislijo, da jim bo to stališče lažje utrlo pot v vlado? Tega ne vemo.

Kakšno pa je stališče KPI. Rekli bi, da smo dosledno dokazali svoje nasprotovanje blokovskemu vplivu v Evropi in

na svetu, ko smo izjavili, da načelno nasprotujemo tekmi v oboroževanju. Namestitvi jedrskih izstrelkov na ozemlju zahodne Evrope bi nujno sledili sovjetski protiakrepi in nad Evropo bi zapihal mrzel piš napetosti in vojnih groženj. V najboljšem primeru pa bi se povečalo blokovsko nadzorstvo nad Evropo, ki je pred desetletjem omogočil fašistični državni udar v Grčiji in okupacijo Češko-slovaške.

Zato je KPI v bistvu predlagala sledeče. Zahodnoevropske države naj za nekaj let zavrnejo nameščanje novih jedrskih raket na svojem ozemlju, obenem pa naj zahtevajo takojšnjo obnovitev pogajanj med ZDA in Sovjetsko zvezo o omejevanju strateške oborožitve v Evropi.

Prav zato pa naj se evropske članice NATO udeležijo pogajanj kot enakopravni partnerji, saj ni dopustno, da se SZ in ZDA pogajata in sporazumevata na koži evropskih narodov.

Prepričani smo, da je tako stališče pozitivno. Po berlinskem govoru Brežnjeva bi odložitev namestitve jedrskih raket pomenilo predvsem kretljivo dokazane dobre volje in vabilo k pogajanjem. SZ bi nujno morala še pred začetkom pogajanj umakniti tanke in vojsko iz NDR, obenem pa bi morala pokazati pripravljenost, da skrči tudi svoj jedrski potencial, posebno še v deželah vzhodne Evrope. Svoječas je KPI osvojila tudi predlog o oblikovanju nevtralnega območja v Srednji Evropi, ki naj bi zajelo obsejna področja Madžarske, Italije, Avstrije in Jugoslavije (zadnji dve sta itak nevtralni oziroma neuvrščeni).

To so, po našem mnenju, pota pomirjevanja v Evropi, katerim naj sledijo drugi ukrepi razoroževanja in demokratizacije znotraj obstoječih vojaških blokov. Sodelovanje evropskih držav na pogajanjih med ZDA in SZ bi nujno pomenilo spodbudo k večji demokratizaciji odnosov tudi v okvirih varšavskega pakta. Proces pomiritve in sodelovanja pa naj bi v daljši perspektivi privedel sploh do odprave vojaških blokov in torej možnosti demokratizacije meddržavnih odnosov, ki jih blokovska pripadnost utesnjuje tudi v notranjem razvoju.

Zato nasprotujemo sprejemu novih jedrskih izstrelkov na italijansko in druga evropska ozemlja. Ker bi to pomenil nov korak na poti utrjevanja blokovskega sistema in delitve sveta. To pa je pravzaprav prvi vzrok napetosti in vojne na svetu.

**KPI - občinska sekcija
Devin - Nabrežina**

priredi soboto, 10. novembra ob 20. uri v dvorani Igo Gruden v Nabrežini

PRAZNIK VČLANJEVANJA

ki bo združen s proslavo obletnice oktobrske socialistične revolucije. Govorila bo senatorka Jelka Gerbec. Nastopili bodo domači pevci.

ODMEVI OKTOBRA

"Ali ste torej za to, da se od vlade zahteva takojšen mir?" (*Enoglasno vzklikanje: "Da!"*)

Na velikem delavskem shodu je bila odobrena naslednja resolucija:

"Tržaški proletariat, zbran na svojem delavskem shodu v Delavskem domu, 28. januarja 1918, ugotavlja z zadovoljstvom stavko tržaškega in miljskega proletariata, ki je izbruhnila iz lastnega nagiba, in izjavlja, da je povod in oznaka gibanja odločna volja ljudstva, da najprej dobi mir in kruha.

Tržaški proletariat protestira zato ponovno z vsemi svojimi močmi proti vojni in zahteva sklenitev splošnega miru; protestira nadalje proti neznoznemu stanju, v katerem se osrednji činitelji v aprovi-zacijski stvari pustili Trst in sestrinske dežele ter zahteva takojšnje ukrepe, da se reši najhujšega pomanjkanja to prebivalstvo".

Tudi naslednji dan, to je 29. januarja 1918, drugi dan splošne stavke, je bil v Delavskem domu v Trstu shod stavkajočih. Velika množica delavstva ni mogla stopiti v dvorano, kjer se je shod vršil, in ni mogla soodločati o sklepih. Na proteste množice, ki je zahtevala, naj se shod vrši na odprtem in da se ga lahko udeleži kdor koli hoče, je prišel odgovor, da je to "nemogoče iz razumljivih razlogov in ker je absolutno potrebno, da shod poteka mirno in disciplinirano ter da ne bo dan noben povod za morebitne spore".

Na drugem delavskem shodu je najprej govoril poslanec Oliva. V glavnem je obravnaval vprašanja, ki so bila v zvezi s politiko nemškega imperializma, za njim pa je govoril Puecher. Ta je obžaloval, da dvorana ni mogla sprejeti množice, ki je želela prisostvovati shodu, nato pa je ponovno pozval k miru in disciplini; trdil je tudi, da je bil prvi val stavkovnega gibanja (14. in 15. januarja) "nekoristen" in da bi se mu bili lahko izognili; zagovarjal je tudi iluzijo, da je potrebno "počakati z razvojem gibanja dokler se cesarski namestnik ne vrne z Dunaja in ne pove, kaj namerava vlada ukreniti".

Op. - Poleg virov, ki so navedeni v besedilu zapisa, so nekateri odstavki povzeti in knjige "Il movimento operaio a Trieste", ki jo je napisal Giuseppe Piemontese in je izšla leta 1961.

Boleča nezaceljena rana

Nezaceljena rana. S tema besedama smo svoj čas označili položaj češkega in slovaškega naroda po okupaciji čet varšavskega pakta izpred enajstih let. Te ocene nismo spremenili, čeprav se je položaj v ČSSR razmeroma normaliziral in je večina evropskih in tudi drugih držav mirno sprejela pač dejstvo, da je tako in nič drugače.

Ravnokar zaključeni praški proces proti skupini disidentov, pristašev gibanja "Charta 77" pa nas opominja, da je rana zares nezaceljena in da so naše analize in obsodbe kar se da aktualne.

KPI je preko svojih glasil obsodila praški proces in preganjanje drugače mislečih, tudi zato, ker so se v svoji dejavnosti sklicevali predvsem na češkoslovaško ustavo in helsinško listino o človekovih pravicah. Prepričani smo, slej ko prej, da človeškemu razumu ni mogoše soditi in da je praški proces ponoven dokaz šibkosti socialističnega modela, ki je bil vsiljen s tanki in vojaško okupacijo.

Razmišljanja o strategiji evrokomunizma, se pravi izgradnje socialistične družbe v demokratičnih okvirih in najširšo podporo ljudskih množic v vsakem trenutku njegovega razvoja, so za nas tudi ob praškem procesu kar se da aktualna.

Obenem moramo zavračati izkrivljene kampanje solidarnosti sil, ki jim sploh ne

gre za usodo drugače mislečih v socialističnih državah, pač pa zgolj za antikomunistično propagando ali instrumentalizacijo teh procesov za italijanske notranjepolitične manevre.

Zato lahko mirne duše pritrdimo besedam človeka, ki mu res ne moremo očitati prav nobene simpatije za komunizem, kot je papež Janez Pavel II, ki je v nekem svojem nedeljskem govoru opozoril na posplošene pojave preganjanja človekovih pravic in je pri tem opozoril na primere Čila, Argentine, Češkoslovaške in Kampučije.

Morda je papež salomonsko izbral po dva primera iz zahodnega in dva iz vzhodnega sveta. Tega ne vemo, lahko pa poudarimo, da nas preganjanje človekovih pravic moti in vznemirja povsod. Boj za demokratične pravice manjšin (političnih, verskih ali narodnih) mora biti trajna vrednota naše dejavnosti in naših človeških navad. Pri tem se lahko sklicujemo na svetle tradicije evropske kulture, ki jo je postopoma osvojilo tudi delavsko gibanje tega dela celine. Naj velja pri tem citat iz Voltaira, ki je nekoč svojemu nasprotniku izjavil: "Ne strinjam se s tvojimi idejami, vendar sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje, da bi jih ti lahko zagovarjal v svobodi".

sts

sedanji tajnik stranke Geppi Ripa in struja "disidentov", ki jo je vodil drugi tržaški radikalec, Giulio Ercolessi. Ta je zbral okoli sebe 45% delegatov.

Kajti "najbolj svobodnjaška stranka v Italiji" sploh ne pozna pravil notranje demokracije. Disidente je Pannella označil z najhujšimi psovki, kot "metalci dreka, krokarji, strupene kače" in podobno. Na kongresu pa je zmagal, saj je tajništvo stranke prepustil centristu Rippi, svoji struji pa zagotovil mesto blagajnika, ki bo (na osnovi za nekaj glasov odobrene resolucije) "po svoji uvidevnosti" razpolagal z javno podporo poldruge milijarde lir.

Način, kako so na genovskem kongresu stranke razpravljali, pa ne o politiki, pač pa o denarju, nas lahko spominja na Cankarjev "Za narodov blagor" ali tudi na kaj hujšega.

Prav je, da vse to vemo, kajti velika javna občila so o tem raje sramežljivo molčala, čeprav jih Pannella stalno napada, češ da o radikalcih ne poročajo. V resnici pa se je le muzal, saj mu molk v tem primeru zelo prav pride.

Volilcem, ki so radikalcem nasedli zaradi lepih fraz, posvečamo ta zapis v premislek. In to je tudi vse.

st.s.

Srečanje komunistov

Da je sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo pomembno in koristno, ni nobenega dvoma; da je to sodelovanje tukaj ob meji še pomembnejše, so potrdili na skupnem srečanju člani vodstva zgoniške sekcije KPI ter Zveze komunistov krajevne skupnosti Komen.

Čeprav so bili stiki med obema organizacijama že navezani, je bilo srečanje, ki se je vršilo pred kratkim v Zgoniku, prvo uradnega značaja; poudarjeno pa je bilo, naj bi se taka srečanja nadaljevala in to ne le na političnem področju, ampak naj bi zajemala vse nivoje delovanja na obeh straneh meje, začeni prav s stiki med občinsko upravo ter krajevno skupnostjo Komen. Ti stiki bodo tem lažji, saj je sociogospodarska struktura na obeh straneh zelo slična in zato so tudi nekateri problemi obema skupni: tako n. pr. razvoj kmetijstva, zaščita okolja, mladinska problematika in drugo. O vsem tem je v uvodnem poročilu govoril tovariš Miloš Budin, tajnik zgoniške sekcije, ki je tudi orisal politični položaj v državi s posebnim ozirom na situacijo v deželni in tržaški stvarnosti. Prikazal je politično situacijo, ki je nastala v Trstu po podpisu osimskih sporazumov in vse posledice, ki so iz tega nastale. Dotaknil se je tudi vprašanja slovenske narodnostne skupnosti in obrazložil zahteve manjšine po globalni zakonski zaščiti. Tako so bili komenski komunisti podrobneje seznanjeni s tukajšnjo problematiko. V diskusiji, ki je sledila uvodnemu poročilu, so bili osvetljeni še nekateri argumenti tako v zvezi z našo realnostjo kot v zvezi s stvarnostjo in problemi, ki se pojavljajo na njihovem območju. Razprava pa se bo prav gotovo nadaljevala na naslednjih srečanjih, ki sta jih delegaciji programirali za v bodoče.

Spopad za »Judeževe groše«

Prejšnji teden so se v Genovi zbrali na svojem kongresu radikalcji. Pravzaprav bi tej stranki ne posvečali prevelike pozornosti, če bi zadnje čase ne vplivala tudi na življenje pri nas zaradi sodelovanja v "melonarski" večini v Trstu.

Radikalci so sila dvoumen in dvoiličen pojav. Za nekatere, tudi med nami, je radikalna stranka kakorkoli že — pobornica bitk za laičnost države, njeno moralizacijo in državljanske svoboščine. Kdor si pa upa pogledati za kulise bo spoznal, da so marsikdaj bile to franze, za katerimi se je skrival očitni poskus prizadeti levico. Zato je radikalna stranka tako pri srcu meščanskemu razredu. Nekoč so enotnost levice razbijali levi skrajneži, danes pa so v modi radikalcji, tudi zato, ker spremembe, ki jih predlagajo, vendarle niso tako "radikalne". Zanimivo je, da nimajo sploh nekega družbenega ali gospodarskega programa. To jim je deveta briga. Pač pa iščejo priložnost za spopade, ki naj burijo fantazijo ljudi in v njih utrdijo predstavo velike človekoljubne sile. Pomislimo naprimer na začetek kampanje proti lakoti v svetu. Napovedali so velike gladovne stavke, nato pa na vse to pozabili in preskočili na kampanjo za liberalizacijo lahkkih mamil...

Toda mirne duše lahko rečemo, da je ves genovski kongres slonel na enem samem prepričanju, ki je na silo zanimiv: za denar. Da, prav tako: za denar in še to državni. Radikalci so, kot znano, sprožili znani referendum proti javnemu finansi-

ranju političnih strank. Tedaj so na svojo stran pridobili kar 43% italijanskih volilcev in še zaostri krizo zaupanja med javnostjo in strankarskim sistemom, na katerem sloni italijanski demokratični sistem (radikalci mu kratkomalo pravijo "režim"). No, njihovega moralizma glede javnega denarja je bilo kaj kmalu konec. Ko so letos junija na političnih in evropskih volitvah prejeli skoraj poldrugi milijon glasov in poslali v parlament 22 parlamentarcev se je tudi javna podpora za njihovo stranko močno okrepila. Po načelu, da prejme vsaka stranka približno tisoč lir letno za vsakega volilca se je v njihove blagajne stekla poldruga milijarda lir letno. Večkrat so bombastično izjavili, da tega denarja ne sprejemajo, obenem pa so ga na tihoto trosili. In to tako, da so na genovskem kongresu morali priznati sledeče: radikalna stranka je edina v Italiji, ki je letos (od junija do novembra) potrosila vso javno podporo poldruge milijarde, poleg tega pa je potrosila še dodatno milijardo in 70 milijonov na račun javne podpore za prihodnje leto 1980. Najela je namreč posojila pri bankah in obljubila, da bo posojila vrnila iz državnih skladov.

Za upravljanje tega denarja (kajti denar je oblast v stranki) se je na genovskem kongresu vnela silovita bitka med tremi strujami, ki so jih vodili Marco Pannella s svojimi pribočniki (med njimi tržaški občinski svetovalec Pecol Cominotto), struja zmernih centristov, ki jo je vodil

Pogovor s tovarišem Oskarjem Kjudrom

V TPPZ vlada zares tovariško, čudovito vzdušje

Srečala sva se v Bazoviškem domu, kjer ima svoj začasni sedež Tržaški partizanski pevski zbor. Pravim začasni, saj se bo zbor, predvidoma, v začetku prihodnjega leta vselil v nove prostore. V Bazovici, seveda.

Beseda je tekla o tem in onem, sproščeno, vedro, tako pač, kot mora teči med tovariši. Povprašal sem po novem programu zbora.

— Dosedanje programe bomo še izvajali, tako je dejal tovariš Oskar, Partizanski miting, Partizanska balada ter Zemlja in narodi bodo še na sporedu, seveda občasno in ob upoštevanju prilik, odnosno okolja, kjer bomo nastopili. O novem programu je v teku razprava, vsekakor pa lahko rečem, da bomo v novi sezoni, poleg partizanskih pesmi, gojili tudi ljudske pesmi. Doslej smo, tako je v nadaljevanju pogovora dejal tovariš Oskar, gojili predvsem pesmi, ki so nastale med osvobodilnim bojem, toda menim, da je prav, da gojimo tudi ljudske pesmi saj smo izšli iz ljudstva. Zbrali bomo tudi nekaj furlanskih pesmi. Vsekakor o novem programu še razpravljamo, zraven pa, seveda, še naprej izpopolnjujemo pesmi treh dosedanjih programov.

— Slišali smo, da ste pred kratkim posneli novo ploščo.

— V resnici smo posneli dve plošči, to je album.

— Ali bi kaj več povedal o tem, sem ga dalje vprašal.

Tovariš Oskar je nato dejal:

— Na teh ploščah je posnet v celoti naš zadnji programa. V prvem delu so pesmi narodov, ki si utirajo pot v svobodo, in tri pesmi na socialno in delavsko tematiko. Ta triptik smo prejšnji mesec posneli v Ljubljani. Novi album bo Helidon izdelal predvidoma do 20. januarja 1980, ko bomo imeli naš redni občini

Folklorne prireditve

Slovenska prosvetna zveza bo pod pokroviteljstvom dežele Furlanija-Julijska krajina priredila 2. mednarodno srečanje folklornih skupin "Čez tri gore, čez tri dole". Prireditve bo v Kulturnem domu v Trstu, v nedeljo, 11. novembra 1979 ob 17. uri.

V soboto, 10. novembra od 20,30 bo večer hrvaške folklorne v gledališču France Prešeren v Boljuncu. Sodelovala bosta: Ogranak Seljačke sloge iz Donje Dubrave in Hajdenjaki iz Donje Pulje.

Opozarjamo tudi na zanimivo razstavo noš, slik in domačih predmetov pod naslovom "Iz domače skrinje", ki sta jo pripravila odsek za zgodovino NŠK in TFS "Stu ledi" v foyerju vhoda Kulturnega doma v Trstu (Ul. Petronio 4). Razstava bo odprta do 9. decembra t.l.

zbor, ki bo, kot upamo, v novih prostorih v Bazovici. Pa še to moram povedati: Novi album plošč bo izdelalo Založništvo tržaškega tiska, načrt za album pa je izdelal Graficenter. Vse pesmi, ki so na teh ploščah, je posnela tudi RTV Ljubljana.

— Kako pa je s pevskega vajami?

— Vaje v glavnem potekajo redno že vseh osem let, se pravi odkar delujemo. Običajno vadimo dvakrat na teden, instrumentalni ansambel pa vadi še posebej, ločeno. V enem letu imamo povprečno 100 vaj.

— Kaj pa nastopi?

— Če bomo imeli še nastope, ki so predvideni v teh mesecih, bomo ob koncu leta, odnosno ob občnem zboru dosegli število 200.

— To je seveda lepo število, sem poudaril in pri tem mislil: koliko napora zahtevajo vaje in nastopi. To je dokaz velike predanosti voditelja, pevcev, godbenikov in recitatorjev. To je dokaz, da v tem zboru vlada resnično partizansko vzdušje. In v zvezi z vzdušjem je tovariš Oskar dejal naslednje:

— Vzdušje v zboru je tako, kot na samem začetku in tako kot je bilo vsa leta odkar delujemo. To je zares tovariško, čudovito vzdušje. Pevci, instrumentalisti in recitatorji prihajajo kar iz 22 krajev in seveda iz mesta samega. Nihče ne dobi niti povračila potnih stroškov odnosno odškodnine za voznino. Tu pa se mi zdi umestno dodati še to, da zaradi našega zbora ni bil noben drugi pevski zbor prizadet. Da bo jasneje: nekateri člani našega zbora pojejo tudi v drugih zborih, kar je zares hvale vredno.

— V partizanskem zboru so poleg bivših borcev in aktivistov tudi mlajši. Ali bi povedal nekaj tudi o tem?

— V zboru so tudi mlajši pevci, v godbenem ansamblu pa nastopajo v glavnem samo mladi ljudje. To je zelo važno in nam daje upanje, da bomo še naprej dihali s polnimi pljuči.

— Povrnimo se zopet k nastopom, sem predlagal dalje. Oskar je odprl zajetno knjigo, v kateri so zabeleženi vsi nastopi. Pred očmi se je razgrnila zanimiva statistika.

— Doslej smo nastopili 36 krat v Trstu, je dejal tovariš Oskar, gostovali smo v številnih večjih, pa tudi manjših krajih Furlanije in tudi v notranjosti Italije. Mnogokrat smo peli v tržaški okolici, večkrat na Goriškem, v Beneški Sloveniji in seveda v matični domovini. V lastni režiji smo nastopili 16 krat, 27 krat pa v režiji (odnosno v sodelovanju) ANPI = VZPI, 40 krat kot gosti Zveze borcev NOB Slovenije odnosno Jugoslavije, 30 krat smo bili gosti KPI, na prireditvah SPZ odnosno SKGZ smo nastopili 18

krat, enkrat smo bili gosti PSI enkrat smo peli za šolsko mladino, dvakrat smo bili gosti Zveze koroških partizanov (v Avstriji), enkrat smo nastopili kot gosti glasila Kladiovo (na Koroškem), enkrat smo bili gosti Zveze komunistov Slovenije. Bili smo tudi v gosteh pri maršalu Titu. Nastop v njegovi rezidenci na Brdu pri Kranju nam bo za vselej ostal v najlepšem spominu.

In iz statistike izvemo še naslednje:

TPPZ je pel enkrat na Dunaju, kjer je bil gost Kluba koroških študentov, dalje je sedemkrat nastopil v Bazovici in to ob raznih priložnostih, enkrat je bil gost Primorskega dnevnika in gost sindikatov v Trstu, sedemkrat pa je nastopil kot gost raznih turističnih ustanov itn.

Zatem je tovariš Oskar dejal:

— Lahko rečemo, da nas je doslej poslušalo več kot tri milijone poslušalcev.

Po vsem tem, kar sem izvedel na omenjenem srečanju v Bazoviškem domu, zares lahko zapišem, da TPPZ zasluži vse priznanje in da temu dodam še iskreno voščilo za prihodnost.

MIRKO KAPELJ

Prispevki za »DELO«

Tovariš Branko Žerjal iz Boljunca se spominja žalostnega dogodka, do katerega je prišlo dne 4. novembra 1924, ko ga je fašistična tolpa napadla in pretepla na Gorici v Boljuncu. Ob letošnjem 4. novembru je tovariš Branko prispeval 10.000 lir za sklad DELA.

Tovariš Albin Škerk je v počastitev spomina svojega očeta, ki je preminil pred 6 leti, prispeval 10.000 lir za sklad DELA.

Tovariš Milko Legiša iz Sesljana je prispeval za DELO 1.000 lir.

Uredništvo in uprava se iskreno zahvaljujeta.

DELO - glasilo KPI za slovensko narodno manjšino
 Direktor **ALBIN ŠKEREK**
 Ureja uredniški odbor
 Odgovarja **FERDI ZIDAR**
 Uredništvo in uprava:
 Trst - Ulica Capitolina, 3
 telef. 764-872, 744-047
 Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
 telef. 24-36
 Poštni tekoči račun 11/7000
 Letna naročnina 3.000 lir
 Tisk: Tipoffset Riva - Trst

Walter Audisio - Valerio: Spomini za Jožeta Srebrnič

»Imel sem človeka, s katerim sem se lahko odkrito pogovarjal«

Letos, je minilo 35 let od tragične smrti tovariša Jožeta Srebrnič. Kot je znano je tovariš Srebrnič utonil v Soči, ko se je vračal iz Goriških Brd na sedež Pokrajinskega narodno osvobodilnega odbora za Slovensko Primorje in Trst.

Ker naš list letos poleti ni izhajal, se spominjamo tovariša Srebrnič v današnji številki.

Senatorica Jelka Gerbec nas je opozorila na knjigo "In nome del popolo italiano", ki jo je napisal Walter Audisio - Valerio, bivši komandant garibaldincev na področju Mantove, eden od voditeljev CLN v Severni Italiji. V tej knjigi Audisio omenja srečanja s Srebrničem na otoku Ponza, kjer sta bila konfinirana za časa fašizma.

Naj dodamo še to: Walter Audisio - Valerio, ki je med vojno dobil čin polkovnika, in Aldo Lampredi sta aprila 1945 prejela nalogo od glavnega poveljstva italijanskih partizanov, da izvršita smrtno obsodbo Mussolinija.

Odlomek iz zgoraj omenjene knjige, ki ga objavljamo je prevedla Mima Kapelj - Rapotec.

Imel sem človeka, s katerim sem se lahko odprto pogovarjal. To je bil Jože Srebrnič. Vedno je bil pripravljen skoraj zagnati se prav v živo teh razgovorov.

Ta razpravljanja niso v resnici nikoli imela pravega zaključka; večkrat sva se jih lotila, na jasnem pa sva si bila le malkokdaj, kajti ni nama uspelo zaslediti raznih komponent tako zapletenega problema, nisva poznala raznih zaključkov razvoja sovjetske ekonomije. Karkoli sva si torej predpostavila je zaradi najinih različnih osebnih čustev ostajalo ovito v meglo, ki je nekako opozarjala na najin razum.

Dolge klepete s Srebrničem o politični ekonomiji, sem večkrat popestril s pripovedovanjem raznih dogodkov iz vojaškega življenja. Dobri Jože, preprosta duša in navsezadnje naiven kot otrok, je naravnost užival ob tem, še prav posebno, ko sem poudaril, koliko nesmiselnih pravil vsebuje strogi vojaški disciplinski priročnik, in ki jih morajo dvajsetletniki v vojaških uniformah spoštovati.

Smehljaj se je med svojimi dolgimi brki in kozjo bradico; le enkrat se ni, ko sem mu opisoval neki dogodek, ki se je pripetil za časa zimskih vojaških vaj v Frabosa Soprana v okolici Cunea.

Znano je, da sem bil podporočnik 37. polka pehote divizije Ravenna. Pozimi leta 1930. se je divizija premaknila v okolico Fossombroneja, prav zaradi vaj, v gore, ki so bile pokrite s snegom. Nekega dne sem moral, potem ko sem dobil še zadnja navodila od svojih nadrejenih, pripraviti svoj oddelek mitraljezcev za namišljeno bitko in ga postaviti v obrambo

malega griča, ki se je dvigal ob koncu majhne ravnine. V sveži sneg, ki je nalletaval vso noč, sem zagazil do kolen, orožje sem postavil po vseh obrambnih pravilih s taktično nalogo, da ne popustim pod pritiskom namišljenega sovražnika. Odredil sem povelja podčastnikom, ki so poveljevali posameznim skupinam, naši mitraljezi pa so neprenehoma ropotali celih deset minut. Streljali smo z lesenimi naboji.

Marsikje se zgodi, da je kdor uči samo učitelj teorije. Čeprav sem znal jaz, kot poveljnik voda mitraljezcev natančno razstaviti in sestaviti to orožje, nisem z njim nikoli streljal. Tokrat pa sem imel priliko in izkoristil sem jo tako, da sem se vlegel v sneg, pritiskal na petelina in skušal zadeti deblo kostanja, ki je stal kakih 30 metrov daleč.

Jože Srebrnič

Ko sem se tako zabaval, me je od zadaj opozoril globok baritonski glas: "Tako torej, naš mladi podporočnik se gre navadnega strelca, namesto da bi opravljal nalogo poveljnika voda!"

Bil je to glas generala Facchinija, ki je nadzoroval potek orožnih vaj skupaj z drugimi častniki različnih činov.

"Če gospod general dovoli, sem pripravljen opravičiti se".

Po moji izgovorjavi je spoznal, da sem iz Piemonta in mi je kar v narečju dovolil, da to storim.

"Nasprotnik" je nepričakovano udaril v napad. Dva moja vojaka sta bila onesposobljena, eden pa se je moral zaradi ran zateči po zdravniško pomoč. Pomislil sem, da bi bilo potrebno, da sam zavzamem mesto enega izmed teh, in da čim dlje mogoče branim pozicijo, vsaj do prihoda naših oddelkov, ki bi odredili protinapad. To sem storil zato, ker nisem imel na razpolago drugih vojakov.

"Tipičen priročniški izgovor", je odvrnil general", dobro si pa zapomnite naslednje in naučite to tudi vaše vojake: orožja se nikoli ne zapusti, za nobeno ceno in v nobenem primeru! Ste razumeli?"

"Sem, gospod general".

Jože je hotel, da mu stvar lepo, razločno ponovim, potem pa je rekel:

"V redu, zelo v redu. Če je nujno, da se tako načelo spoštuje v vojski kapitalističnih držav, tem bolj je važno, da se to uveljavi v proletarski vojski".

Ubogi Jože, ko se je on bojeval v vrstah rdeče vojske, ni nikoli zapustil svoje puške, ne podnevi ne ponoči. In prav tako je ravnal v partizanih. Umril je z orožjem v roki, z orožjem ki ga ni nikoli zapustil.

Otok Ponza. Na njem so bili konfinirani številni protifašisti

Politični konfiniranci na otoku Ustica leta 1927. Tretji od desne je Jože Srebrnič

Ni mi uspelo, da bi dobil točne podatke o njegovi smrti: vem, da je umrl, saj ga od 1944. leta ni nihče več videl, pa tudi za kraj, kjer je umrl ne vem točno. Večkrat sem spraševal tovariše iz Goriskega in druge, ki so ga poznali, nihče pa mi ni znal povedati kaj bolj točnega. Vsi so si bili skupni le v enem: Jože je zginil. Kam? Kje? Vsi pravijo: v Soči. Toda v katerem kraju? Eni pravijo pri Tolminu, drugi pri Kanalu, morda ob vznožju Svete gore.

Zbogom Jože, kakorkoli naj se je tvoje trdo življenje končalo, tvoj bivši učenec se ganjen pokloni tvojemu spominu.

Sem morda preveč čustven? Ne, to sem tako izrecno poudaril samo zaradi moralne dolžnosti, ki se je vame tako močno zakoreninila po vseh doživetih izkušnjah.

Vsa razmišljanja in obračunavanja glede osvobodilne in partizanske borbe po letu 1945, so preveč obremenjena s politično komponento, ki je vedno prisotna z svojo odločilno pomembnostjo.

Proslave in komemoracije so postale zelo pomembni dogodki, preko teh gre vsa naša hvaležnost padlim tovarišem, katere pa komajda pozdravimo, saj ves preostali čas prevzamejo politični govori. Prav zato postane to, kar bi moralo biti jedro govorov, samo nekakšen okras govorniške umetnosti, kot da nam povzdigovanje raznih "junaštev" na teh obveznih manifestacijah, da čutiti, da smo le izpolnili svojo moralno dolžnost.

Resnici na ljubo, so te uradne manifestacije popolnoma zaman, ker vemo, da se v nasprotju z našo globoko zavestjo, prirejajo zato, da površno presojamo le človeško vrednost naših dejanj. Na račun onih, ki so umrli, bi se moral vsak, ki je imel odgovoren položaj vprašati, kaj je bilo storjenega — kaj bi lahko v mejah lastnih moči storil — da bi tem umrlim lahko ohranil življenje.

Je že res, da se v vojnah ne obmetavamo s bombami. Res je tudi to, da se posebno v revolucionarnih in partizanskih vojnah javijo skoraj sami prostovoljci, ki so pripravljene na poslednje žrtovanje.

Res pa je tudi, da je v vsakem slučaju pomembna etična in moralna dolžnost,

da čimbolj obvarujemo življenje vsakogar pred nevarnostmi, katerim so stalno izpostavljeni. Samo s pravilnim ocenjevanjem raznih okoliščin in nevarnosti, katerim gredo naproti, to lahko v veliki meri storimo.

Vzemimo primer Jožeta Srebrniča. Ali je, kdor se je znašel na odgovornem mestu pomislil, da je Jože priletel (sicer še zelo žilav in odporen) in da ima dolgo politično izkušnjo ter prestiž, ki bi lahko na veliko drugih načinov služil posebno mladim, ki so se tako nesebično odločili za osvobodilni boj?

In če samo malo premislimo, zakaj niso oddelili njemu bolj primerne naloge, pa čeprav bi ga morali prisiliti, da se odreče svojemu nezadržanemu impulzu drznosti?

Iz spominov na Srebrniča

V juliju 1943 so se Anglo-američani izkrcali na Siciliji. Tudi na malem otoku Ventotene smo opazili, da se dogaja nekaj novega. Velika jata vojnih letal je s silnim bobnenjem letela nad otokom in budila živo zanimanje in komentarje internirancev.

V petek, 24. in soboto, 25. julija so se v zraku in povsod okrog na morju, prav v bližini otoka, razvijali nenavadni dogodki. Mali potniški parnik, ki je vzdrževal zvezo med otočjem zaliva in mestom Gaeta, je bil torpediran per minut predno je pristal na našem otoku. V trenutku ga je morje pogoltnilo in z njim vse potnike, okrog petdeset oseb. Zdi se mi, da sta bili med njimi tudi žena in tašča nekega tovariša, italijanskega komunista. Iz vode smo izvlekli par mrličev in, če se dobro spomnim, težko ranjenega poveljnika popljenega parnika. Videl sem ga, ko so ga vsega obvezanega nesli na nosilih. Par metrov od našega otoka, na grebenu sv. Štefana, kjer je strašna kaznilnica, ki je v preteklosti služila neapeljskim kraljem, Borboncem, in pozneje Mussoliniju za osamitev političnih obsojencev, sta padli in se razpočili dve bombi.

Malo po poldnevu smo z nekega griča na otoku prisostovali mitraljiranju na-

cistične vojne ladje, ki se je, nizka in dolga, skušala izogniti lovu. Okrog nje so letali anglo-ameriški bombniki, kot ogromne zlonosne ptice.

V nedeljo, 26. julija 1943 sva bila s Pepijem Srebrničem na nekem grdem, malem dvorišču. Okrog improviziranega ognjišča, napravljenega iz neenakih kosov kamenja, se je vrtel Pepi, ki je opravljal posle kuharja. Pri tem delu si je znal na naše veliko zadovoljstvo zelo dobro pomagati. Jaz sem mu skušal, kot podkuhar, biti v pomoč, čeprav se sploh nisem razumel na kuharsko umetnost. Neki konfiniranci so imeli srečo, da so od časa do časa prejemali od domačih zavoje z živili. Na ta način so zbrali med Primorci, Slovenci in Italijani, precej živil in zato smo sklenili, da pripravimo dobro domačo "mineštro". To je imela biti res posebna mineštra, kajti nobene vrste živil nismo imeli dovolj, da bi pripravili za vse konfinirance dovoljno količino hrane. Toda nič zato: po navadi smo vse skupaj pomešali in tako je postala mineštra še bolj zanimiva, čeprav se je precej oddaljevala od običajnih domačih jedi našega ljudstva.

Pepi je s pravo kuharsko umetnostjo pripravil zabelo in vse ostalo, jaz pa sem rezal čebulo, ker drugega nisem znal, čeprav mi ni manjkalo dobre volje.

Naenkrat se oglasi Pepi in mi, kot vedno počasi zlogujoč besede z običajnim dragim, nekoliko zamolklim glasom, ki je izražal vso tovariško ljubezen, pravi: "Poldo, pojdi, poišči par paradižnikov!" Koliko? Kako? Dovolj jih bo par, tudi malih.

Bilo je lepo sončno jutro. V dnu duše sva bila vesela, ker bova mogla končno ponuditi tovarišem nekaj dobre hrane.

Šel sem proti spalnici tuberkuloznih, z malim vrtičem, ki so ga obdelovali konfiniranci. Vprašal sem tovariša, ki sem ga slučajno našel tam, če smem vzeti par paradižnikov za primorske tovariše. Dovolil mi je takoj. Obenem pa mi je sporočil novico, ki je bila več vredna kot vsi paradižniki. Slišal je, da je baje Mussolinijeva vlada padla. V mali vasi na otoku ja nekdo poslušal radio in vest je prodrla tudi do konfinirancev.

Navdušeno sem pritekel do Pepija in mu sporočil veselo novico. Okrog so se slišali glasovi naših tovarišev, ki so preplavili vaške ceste in veselo in srečno vzklikali in se glasno pogovarjali.

Pepi, na videz še vedno miren pri svojem primitivnem ognjišču, je naenkrat začel z odločnimi gibi svojih rok metati v kotel vse naše zaloge: fižol, krompir, riž, razne vrste testenin, koruzno moko, lepo belo moko in ne vem še kaj vse. Tudi mene je pograbilo, da sem mu začel vneto podajati, kar mi je prišlo pod roko. Še danes vidim Jožeta Srebrniča, mirnega, z vedrim nasmeškom v očeh, kako meče v kotel vse naše zaloge.

Od dogodkov tistega dne se ne spominjam ničesar drugega. Ne vem, kako smo skupno jedli mineštro, ki je morala biti gosta, kot polenta. Samo tega se spominjam, da smo se popoldne zbrali v neki uličici v vasi in pod oknom neke hiše poslušali, kako je Badoglijeva vlada po radiu sporočala: "Vojna se nadaljuje..."

Leopoldo Gasparini.